

Тема: Коло і круг

Мета:

- *Навчальна:* пригадати та закріпити означення кола і круга, поглибити знання про коло і круг; розглянути та довести теореми (про порівняння діаметра і хорди; кут, під яким видно відрізок з точки кола; властивість діаметра кола, перпендикулярного до хорди)
- *Розвиваюча:* розвивати вміння аналізувати отримані знання, правильно користуватися креслярським приладдям;
- *Виховна:* виховувати інтерес до вивчення точних наук;

Компетенції:

- математичні
- комунікативні

Тип уроку: засвоєння нових знань;

Обладнання: конспект, презентація, мультимедійне обладнання;

Хід уроку

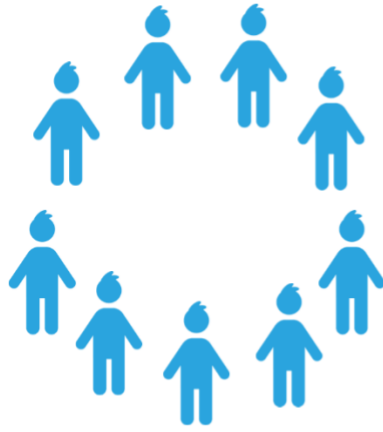
I. Організаційний етап

- Привітання
- Перевірка присутніх на уроці
- Перевірка виконання д/з
- Налаштування на роботу

II. Вивчення нового матеріалу

- Пригадайте з попередніх класів, в чому різниця між колом і кругом?
(Учні висловлюють власну думку)
- Попросимо хлопчиків стати в коло, а дівчаток – в круг

Станьте в коло

Станьте в круг

- Пригадайте, що таке радіус кола? Як у попередніх класах ви будували коло із заданим радіусом?
(Учні висловлюють власну думку)

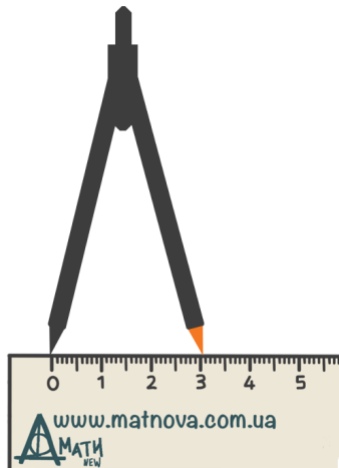
Для побудови нам знадобляться:

Циркуль

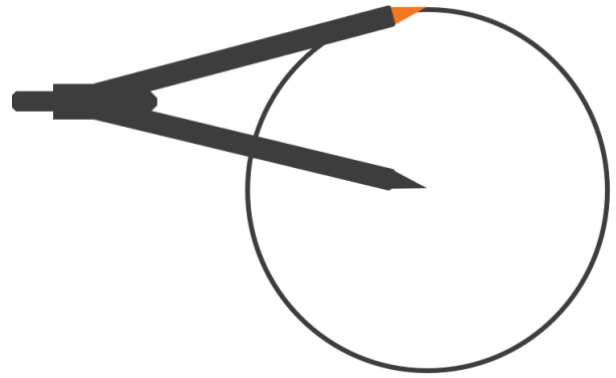

Лінійка

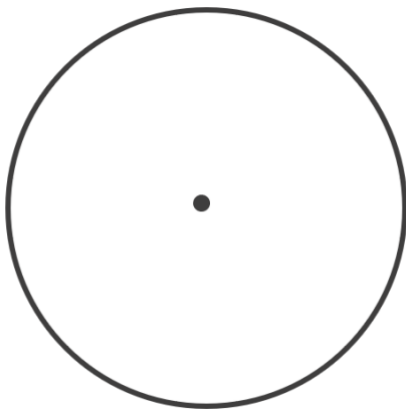

1. Зафіксуємо циркулем вказаний радіус. Наприклад, 3 см

2. Побудуємо коло з радіусом 3 см

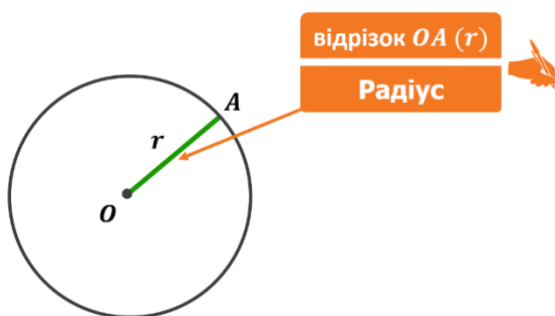
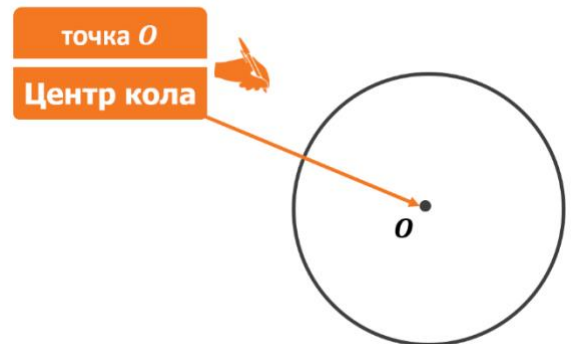

// Коло

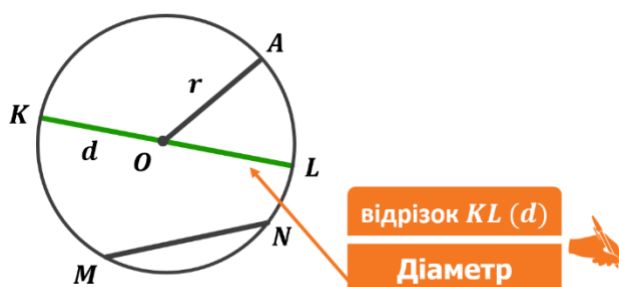
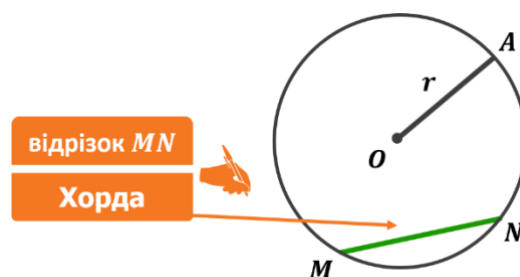
Колом називається геометрична фігура, яка складається з усіх точок площини, рівновіддалених від даної точки.

Центр кола – це задана точка, від якої рівновіддалені усі точки цієї геометричної фігури (кола).

Радіус – це відрізок, що сполучає центр з будь-якою точкою кола (радіус, як правило, позначають літерою r або R)

Хорда – це відрізок, що сполучає дві точки кола

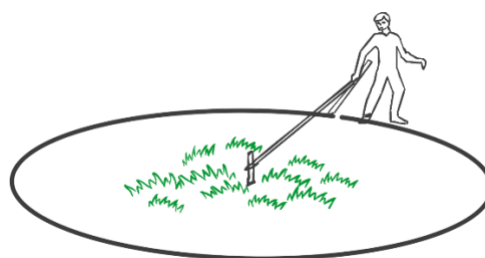
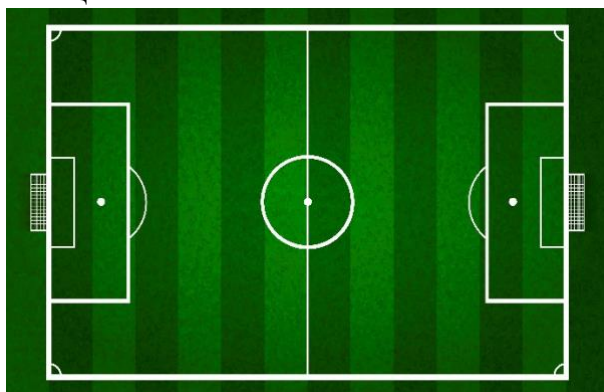
Діаметр – це хорда, що проходить через центр кола (*діаметр кола, як правило, позначають літерою d*)

➤ Чи є діаметр хордою?
(Так)

➤ У скільки разів діаметр більший за радіус?
(Діаметр більший за радіус у два рази)

$$d = 2r$$

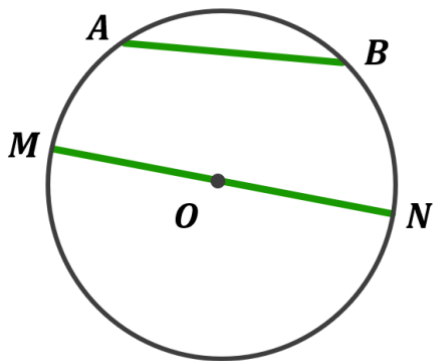
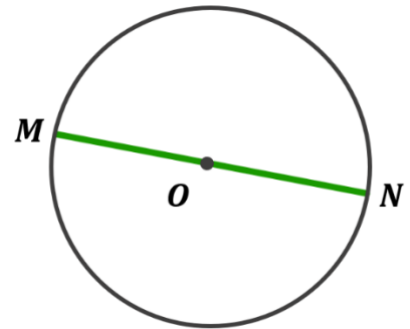
➤ Як побудувати рівне коло на футбольному полі за допомогою мотузки і палиці?

Приклад побудови кола на місцевості

- Як можна назвати найбільшу хорду у колі?
(Діаметр)

Теорема (про порівняння діаметра і хорди)
Діаметр є найбільшою з хорд

Дано:

MN – діаметр кола

r – радіус кола

AB – хорда

Довести:

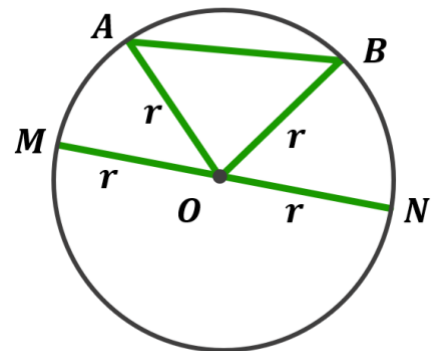
$MN > AB$

Доведення:

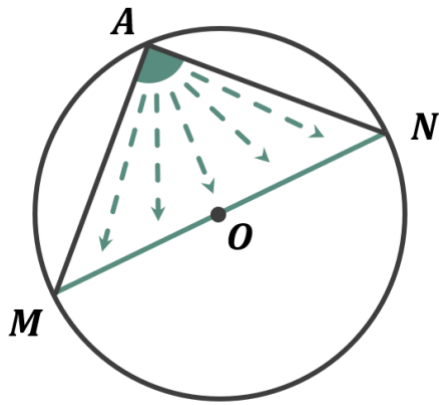
Розглянемо $\triangle AOB$:

$AB < AO + OB$ (за теоремою про
нерівність трикутника)
 $\rightarrow AB < 2r$

$AB < 2r$
 $MN = 2r$ | $\rightarrow MN > AB$

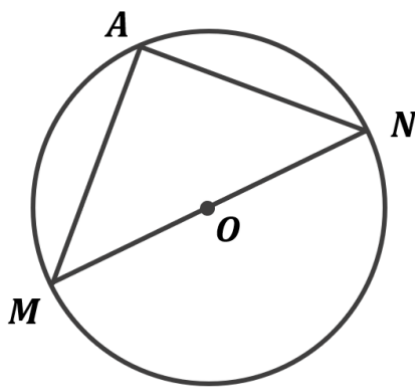

Доведено

Кут MAN – це кут, під яким видно відрізок MN з точки A

Теорема (про кут, під яким видно діаметр з точки кола)
Діаметр з будь-якої точки кола видно під прямим кутом

Дано:

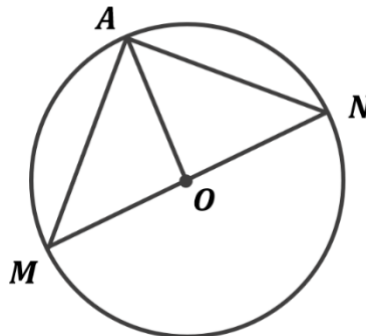
MN – діаметр кола;
 A – довільна точка кола;

Довести:

$\angle MAN = 90^\circ$

Доведення:

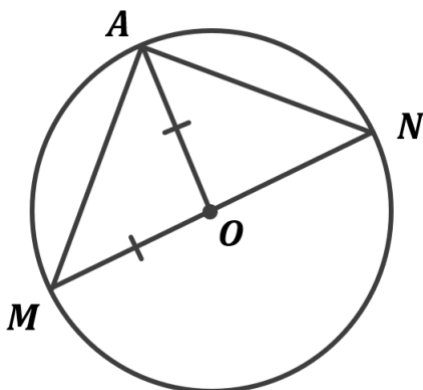
- Поясніть, чому $OM = OA$?
 (Учні висловлюють власну думку)

Розглянемо $\triangle MOA$:

$OM = OA$ (як радіуси) $\rightarrow \triangle MOA$ – рівнобедрений;

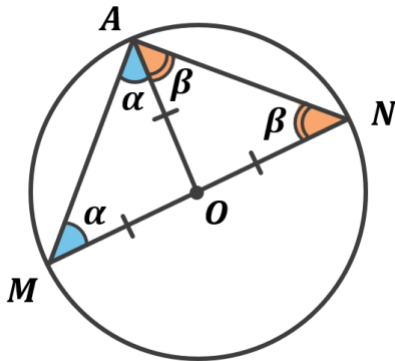
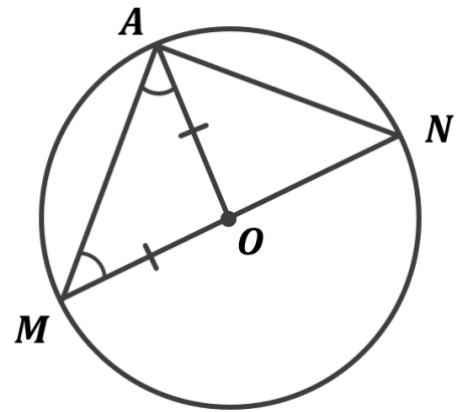
- Поясніть, чому $\angle OMA = \angle OAM$?
 (Учні висловлюють власну думку)

$\triangle MOA$ – рівнобедрений $\rightarrow \angle OMA = \angle OAM$ (як кути при основі рівнобедреного трикутника)

- Поясніть, чому $\angle OMA = \angle OAM$?
(Учні висловлюють власну думку)

$\angle ONA = \angle OAN$ (аналогічно з $\triangle AON$ як із $\triangle MOA$)

Нехай

$$\angle OMA = \angle OAM = \alpha$$

$$\angle ONA = \angle OAN = \beta$$

Розглянемо $\triangle MAN$:

- Поясніть, чому $\angle M + \angle MAN + \angle N = 180^\circ$?
(За теоремою про суму кутів трикутника)

- За якою властивістю $\angle MAN = \alpha + \beta$?
(За основною властивістю вимірювання кутів)

$$\left. \begin{array}{l} \angle M + \angle MAN + \angle N = 180^\circ \\ \angle M = \alpha \\ \angle N = \beta \\ \angle MAN = \alpha + \beta \end{array} \right\} \rightarrow 2\alpha + 2\beta = 180^\circ$$

$$2\alpha + 2\beta = 180^\circ$$

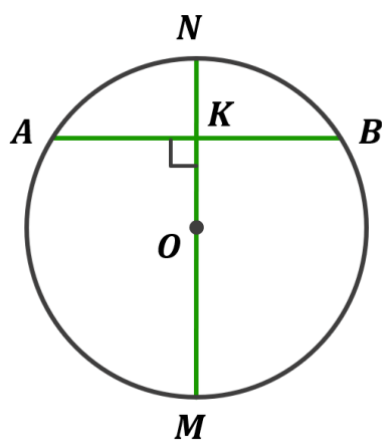
$$2(\alpha + \beta) = 180^\circ$$

$$\alpha + \beta = \frac{180^\circ}{2} = 90^\circ$$

$$\left. \begin{array}{l} \angle MAN = \alpha + \beta \\ \alpha + \beta = 90^\circ \end{array} \right| \rightarrow \angle MAN = 90^\circ$$

Доведено

Теорема (властивість діаметра кола, перпендикулярного до хорди)
Діаметр кола, перпендикулярний до хорди, ділить її навпіл

Дано:

MN – діаметр кола

AB – хорда, що не є діаметром

$MN \perp AB$

$MN \cap AB = K$

Довести:

$AK = KB$

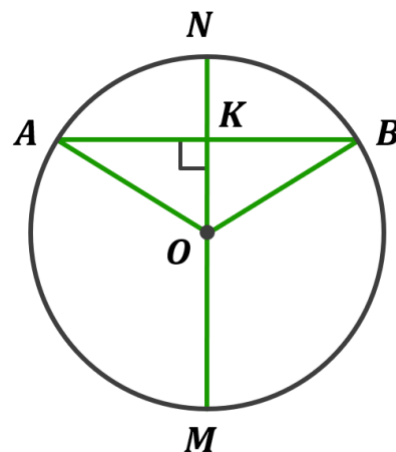
Доведення:

- Поясніть, чому $\triangle AOB$ – рівнобедрений?
 (Учні висловлюють власну думку)

$AO = OB$ (як радіуси) $\rightarrow \triangle AOB$ –
 рівнобедрений

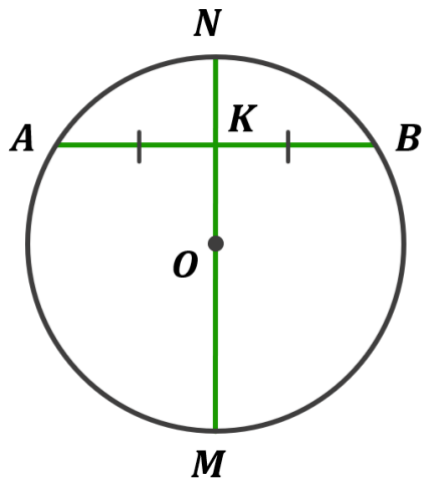
- Що ви знаєте про висоту рівнобедреного трикутника?
 (Висота рівнобедреного трикутника, проведена до основи, є медіаною і бісектрисою)

$\triangle AOB$ – рівнобедрений $\rightarrow OK$ – висота,
 медіана і бісектриса $\rightarrow AK = KB$

Доведено

Теорема (властивість діаметра кола, що проходить через середину хорди)
Діаметр кола, що проходить через середину хорди, яка не є діаметром, перпендикулярний до цієї хорди.

Дано:

MN – діаметр кола

K – середина хорди AB

Довести:

$MN \perp AB$

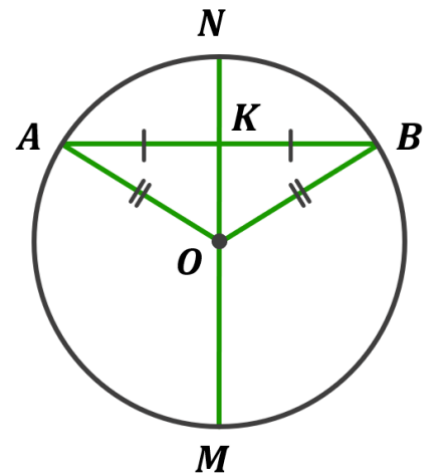
Доведення:

- Поясніть, чому $\triangle AOB$ – рівнобедрений?
(Учні висловлюють власну думку)

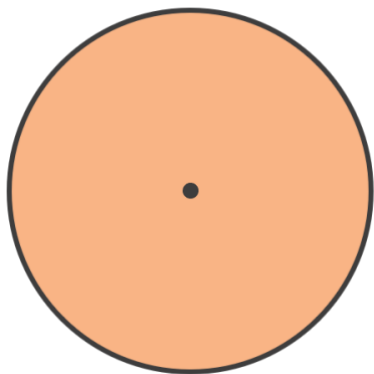
$AO = OB$ (як радіуси) $\rightarrow \triangle AOB$ –
рівнобедрений;

- Що ви знаєте про медіану рівнобедреного трикутника?
(Медіана рівнобедреного трикутника, проведена до основи, є висотою і бісектрисою)

$\triangle AOB$ – рівнобедрений $\rightarrow OK$ – медіана,
висота і бісектриса $\rightarrow MN \perp AB$

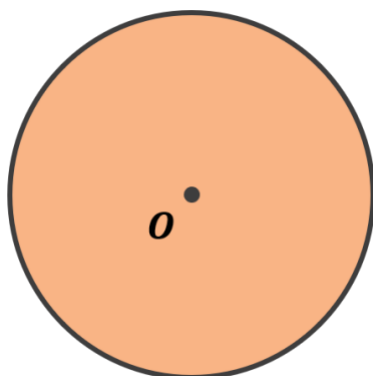
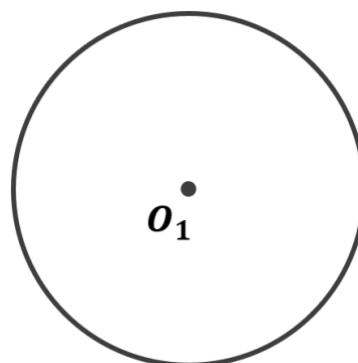
Доведено

Круг – це коло разом з його внутрішньою областю.

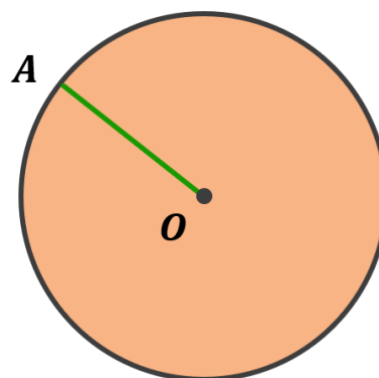
Центр, радіус, діаметр, хорда круга – це відповідно центр, радіус, діаметр, хорда кола, яка є межею даного круга.

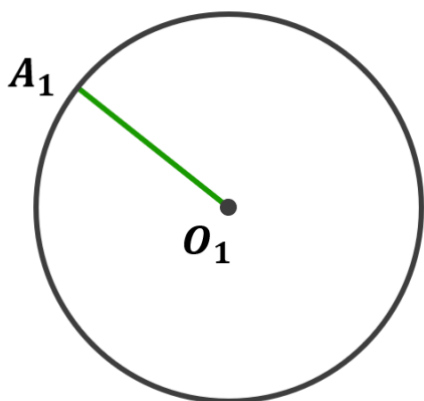
- Чи належить центр кола O_1 колу?
(Ні)

- Чи належить центр круга O колу?
(Так)

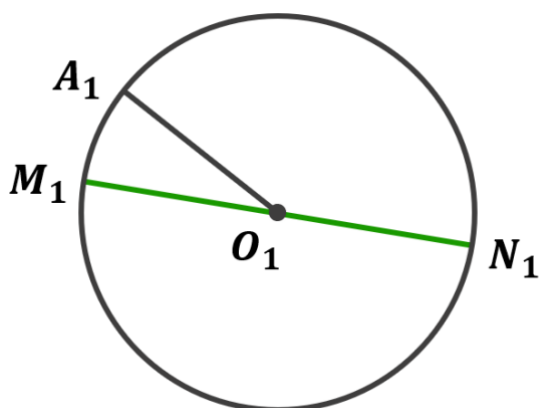
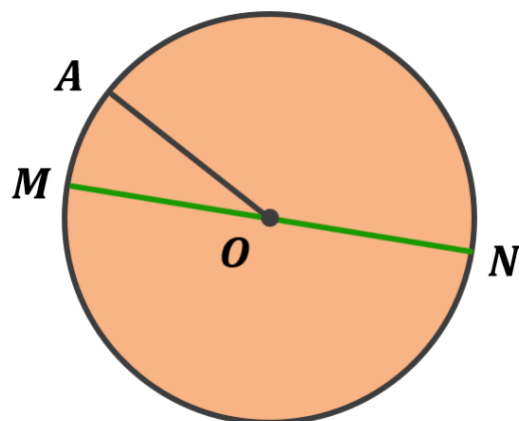
- Чи належить радіус круга – колу?
(Так)

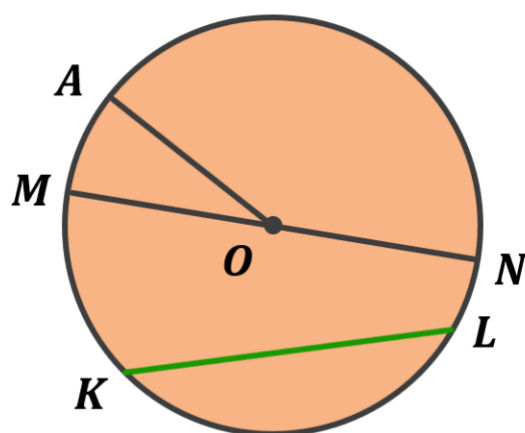
➤ Чи належить радіус кола – колу?
(*Hi*)

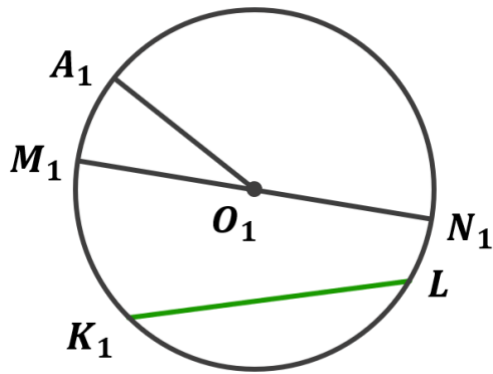
➤ Чи належить діаметр круга – кругу?
(*Так*)

➤ Чи належить діаметр кола – колу?
(*Hi*)

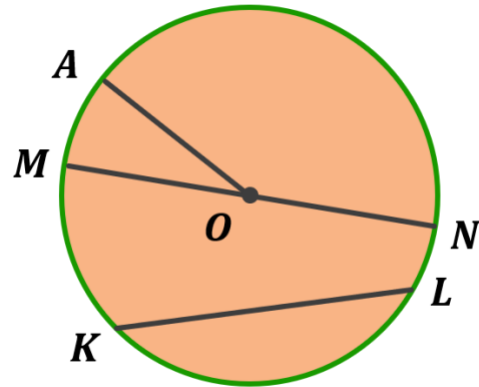
➤ Чи належить хорда круга – кругу?
(*Так*)

➤ Чи належить хорда кола – колу?
(Hi)

➤ Чи належить коло, що обмежує круг – кругу?
(Так)

III. Закріплення нових знань та вмінь учнів

№1

Обчисліть діаметр кола, якщо його радіус дорівнює:

- 1) 7 см;
- 2) 3,7 см;

Розв'язання:

Так як $d = 2r$, то:

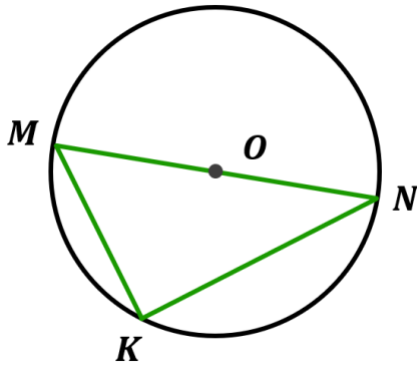
- 1) $d = 2 \cdot 7 = 14$ см
- 2) $d = 2 \cdot 3,7 = 7,4$ см

Відповідь: 1) 14 см; 2) 7,4 см

№2

Накресліть коло, радіус якого дорівнює 4 см. Проведіть у ньому діаметр MN та хорду MK . Знайдіть $\angle NKM$.

Розв'язання:

Так як діаметр з будь-якої точки кола видно під прямим кутом, то:

$$\angle MKN = 90^\circ$$

Відповідь: $\angle MKN = 90$

№3

Радіус кола дорівнює 4 см. Чи може хорда кола дорівнювати:

1) 2 см	2) 3 см	3) 3,5 см
4) 4 см	5) 7 см	6) 8,2 см

Розв'язання:

Хорда кола не може бути більшою за діаметр. Діаметр даного кола дорівнює:

$$d = 2r = 2 \cdot 4 = 8 \text{ см}$$

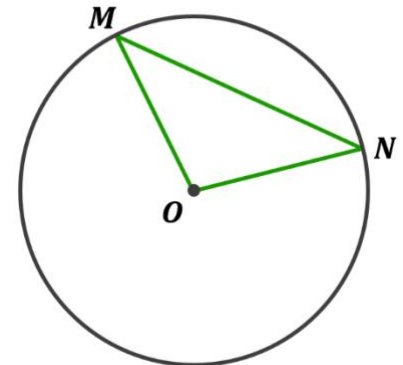
Отже хорда не може бути більшою за 8 см, тому:

- 1) так; 2) так; 3) так; 4) так; 5) так; 6) ні

№4

На рисунку точка O – центр кола. Знайдіть градусну міру:

- 1) Кута O , якщо $\angle M = 47^\circ$
- 2) Кута N , якщо $\angle O = 94^\circ$

Розв'язання:

Розглянемо $\triangle MON$:

$OM = ON$ (як радіуси) $\rightarrow \triangle MON$ – рівнобедрений;

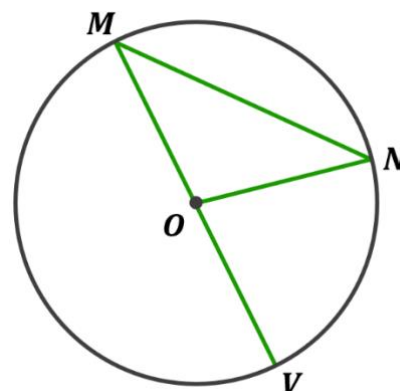
$\triangle MON$ – рівнобедрений $\rightarrow \angle M = \angle N$

- 1) Якщо $\angle M = 47^\circ$, то $\angle N = 47^\circ$
 $\angle O = 180^\circ - \angle M - \angle N$ (за теоремою про суму кутів трикутника)
 $\angle O = 180^\circ - 47^\circ - 47^\circ = 86^\circ$
- 2) Якщо $\angle O = 94^\circ$ і $\angle M = \angle N$ ($\triangle MON$ – рівнобедрений), то:
$$\angle M = \angle N = \frac{180^\circ - \angle O}{2} = \frac{180^\circ - 94^\circ}{2} = \frac{86^\circ}{2} = 43^\circ$$

Відповідь: 1) 86° ; 2) 43°

№5

На рисунку точка O – центр кола, $\angle NOV = 42^\circ$.
Знайдіть $\angle NMV$.

- Скількома способами можна розв'язати це завдання?

(Можемо скористатися теоремою про властивість зовнішнього кута трикутника або розв'язати це завдання довшим шляхом, знайшовши спочатку кут $\angle MON$ за теоремою про властивість суміжних кутів, а потім знайти необхідний кут за допомогою теореми про суму кутів трикутника)

Розв'язання:

Розглянемо $\triangle MON$:

$OM = ON$ (як радіуси) $\rightarrow \triangle MON$ – рівнобедрений;

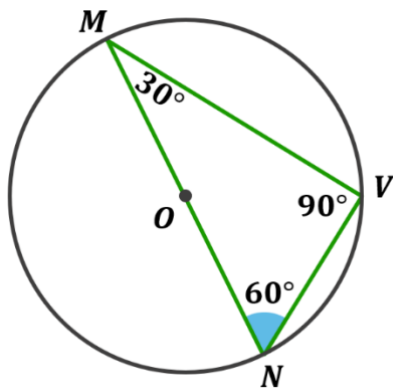
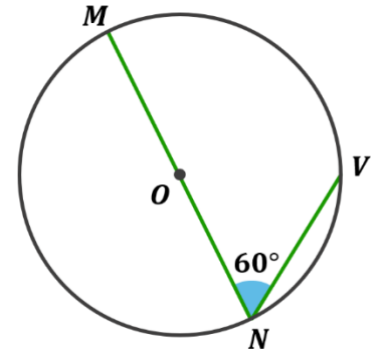
$\triangle MON$ – рівнобедрений $\rightarrow \angle M = \angle N$

$\angle NOV$ – зовнішній кут $\triangle MON \rightarrow \angle NOV = \angle M + \angle N$

$$\left. \begin{array}{l} \angle M = \angle N \\ \angle NOV = \angle M + \angle N \\ \angle NOV = 42^\circ \end{array} \right| \rightarrow \angle M = \angle N = \frac{\angle NOV}{2} = \frac{42^\circ}{2} = 21^\circ$$

Відповідь: 21°

У колі на рисунку MN – діаметр, $\angle MNV = 60^\circ$, $NV = 4$ см. Знайдіть діаметр кола.

Розв'язання:

Побудуємо хорду MV і розглянемо $\triangle MVN$:

MN діаметр $\rightarrow \angle MVN = 90^\circ$ (за теоремою про кут, під яким видно діаметр з точки кола)

$\angle MVN = 90^\circ \rightarrow \triangle MVN$ – прямокутний;

$\angle M = 180^\circ - \angle V - \angle N$ (за теоремою про суму кутів трикутника)

$\angle M = 180^\circ - 90^\circ - 60^\circ = 30^\circ$

Так як катет прямокутного трикутника, що лежить проти кута 30° , дорівнює половині гіпотенузи, то:

$$MV = 2NV = 2 \cdot 4 = 8 \text{ см}$$

Відповідь: 8 см

IV. Підсумок уроку

- Сформулюйте означення кола. У чому різниця між колом і кругом
- Поясніть, що таке радіус, діаметр і хорда кола
- За якої умови хорда може бути одночасно і діаметром?
- Під яким кутом діаметр видно з будь-якої точки кола (окрім точок, що є кінцями діаметра)?
- Сформулюйте властивість діаметра кола, перпендикулярного до хорди
- Сформулюйте властивість діаметра кола, що проходить через середину хорди

V. Домашнє завдання

Опрацювати §21

Виконати №611, 615, 621, 627